

Slingerbewegingen

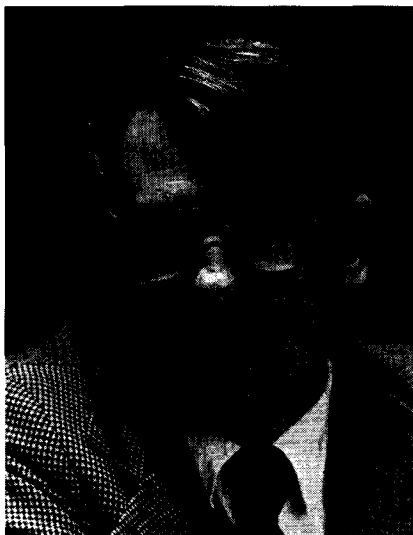
Economen zijn altijd gefascineerd geweest door de slingerbeweging van de conjunctuur. Voor andere slingers hebben ze minder oog. Toch slingert er heel wat, om ons heen. Zo is er een golfbeweging in de dingen die ons bezig houden. In de jaren vijftig tot zeventig waren dat, achtereenvolgens, de wederopbouw, de maatschappijhervorming en de energiecrisis. Inmiddels zijn we aan de andere kant van de autoloze zondag aangeland - minister Smit wil ons lekker hard naar de 21e mei laten rijden - en met de wederopbouw is de slinger rond: de dijk moet weer dicht. Er is hoop voor de maatschappijhervorming, denk ik, als ik dat zo aanzie; nog een paar jaar en non-sense maakt weer plaats voor wat meer beschaafde omgangsvormen.

Het is verhelderend om slingerbewegingen als zodanig te onderkennen. En marge van dit themanummer over 'Verkiezingen en economie' wil ik in het bijzonder uw aandacht vragen voor een notoir drietal dat we zouden moeten dempen, omdat het op termijn de effectiviteit van de economische politiek bedreigt:

- de prijsvorming van grondstoffen, en van olie in het bijzonder;
- de conjunctuur der paradigma's, en
- de cyclus van gram halen in het politieke bedrijf.

Ons grondstoffenbeleid blijft beperkt tot het handhaven van een allesverstikend Europees landbouwbeleid. Wat er in de derde wereld gebeurt is een ver-van-ons-bed-show, en op de olieprijs reageren we met dezelfde gelatenheid als op het weer; dat is ook altijd anders dan de vorige dag beloofd. Zo is het niet altijd geweest. In de goede oude tijd waarin de Amerikanen het prijsleiderschap op de oliemarkt verzorgden was de olieprijs stabiel en realistisch. Of liever, realistisch - want gebaseerd op de lange-termijnkosten van substitutie - en daardoor houdbaar. In de huidige machtsverhoudingen is er slechts een minimale politieke wil en een minimale Atlantische creativiteit nodig om een verantwoord prijsleiderschap te herstellen. Daarmee voorkomen we de zinloze cyclus van een ontwrichtende prijsval, uitstel van investeringen in exploratie en winning, tekorten, en een daarop dan weer volgende derde oliecrisis in de jaren negentig. Met een beetje diplomatiek vooroverleg zou een internationaal energiebeleid in, pak-weg, drie vergaderingen van de Europese minister-raad zijn beslag hebben kunnen krijgen (in *ESB* van 4 mei 1983 schreef ik

D.J. Wolfson

hoe). Maar nee, Nederland verschoot het kruis van zijn voorzitterschap in acht dagen en drie vergaderingen aan muizenissen over de formele beperking van de bewegingsvrijheid van gangsters, en liet de olieprijs slingeren.

De onzinnige manier waarop we met onze energievoorziening omspringen wordt nog verdedigd ook, en daarmee kom ik op de conjunctuur der paradigma's. Het is alweer een tijdje 'bon ton' om te roepen dat we prijzen hun eigen evenwicht moeten laten vinden, en dat het economisch proces zich daarbij moet aanpassen. Dat roep ik zelf ook, ja, voor zover het marktmechanisme de voorwaarden voor een optimale prijsvorming kan vervullen. Voor olie kan het dat niet. De olieprijs is inherent labiel (zoals alle prijzen die steunen op een wisselende vraag bij zeer lage marginale en zeer hoge integrale produktiekosten) en oligopolistisch bepaald. Een klassiek voorbeeld van een prijs die kan en moet worden gestabiliseerd - op het niveau van de lange-termijnwinningskosten van energie-equivalenten. En dan moeten we geen flauwe vergelijkingen trekken met het échec van het Europese landbouwbeleid. Anders dan olie zijn landbouwproducten verre van homogeen, waardoor het al moeilijk is een houdbare richtprijs te formuleren. Bovendien geschiedt de produktie door miljoenen kiesgerechtigde ingezetenen, als even zovele luizen in de Europese pels. Dat is een veel minder prettig gevoel dan het terugpesten van een handjevol brutale olie-exporteurs. Het is onverstandig om geen lering te trekken uit de starheid van het landbouwbeleid, maar het is dom om van de weerom-

stuit op de oliemarkt aanpassing te bepleiten omwille van de aanpassing. Niemand is gediend met een Europese economie in St. Vitusdans rond de Arabische olievelden als labele numéraire. „The system is not self-adjusting”, zei Keynes. Het begrip voor dat inzicht is wat weggeëbd, in de conjunctuur der paradigma's. Maar daarom is het niet minder waar.

Ten slotte het cyclische gram halen in de politiek. Daarbij wil ik het, zo vlak voor de verkiezingen, nu maar eens niet hebben over kinderachtigheden van de landspolitiek, maar over het vuur waar werkgevers mee spelen in de machtscyclus die de verhouding tussen de sociale partners kenmerkt. Ook dat is een politiek probleem. Uiteraard hebben de werkgevers de overhand, in de huidige arbeidsmarktsituatie. Die hebben ze gebruikt om het loonoverleg te decentraliseren. Dat is een succesvolle strategie gebleken. Geheel in de paradigmatische waan van de dag werd daarmee de invloed van de overheid op het loonbeleid ontkracht. Maar ook die van de vakcentrales, die het overleg op bedrijfstaksniveau niet meer konden structureren. De vakcentrales betaalden deze prijs om niet te opzichtig medeplichtig te zijn aan de vergaande loonmatiging die voor hun overleven op lange termijn nodig was. „Aber nun hat der Mohr seine Schuldigkeit getan”. Vlak voor de verkiezingen, met een bijna-demissionair kabinet dat jaren op bestelling gepapagaaid heeft dat het zich niet met het arbeidsvoorwaardenoverleg zou bemoeien, wordt de echte vakbeweging de deur gewezen en regelen Philips, de banken en de heer Ter Hart de arbeidsvoorwaarden met het hogere personeel als geslaagde jongens onder elkaar. Het gaat helemaal niet om de 36-urige werkweek, het gaat om de macht.

Het gaat mij hier niet om de vraag of dit fatsoenlijk is, maar om de vraag naar de rationaliteit in de economische politiek. De werkgevers zijn bezig hun hand te overspelen. Want de vakbeweging komt terug, als het economisch herstel doorzet. Dan zullen ze zich dit herinneren, en dan is de zoveelste slinger gegeven aan de cyclus van gram halen. Daar staat je verstand toch bij stil? Waar is dat van de werkgevers gebleven? Ze laten het slingeren!